

TOTTA VAI VALETTA?

Kaikki jutut netissä, somessa tai edes lehdissä eivät ole totta. Ryhdy salapoliisiksi ja opi tunnistamaan valeuutiset ja huijausryitykset.

TEKSTI EVE RISTO

Tässä jutussa kirjoittajan nimi on selvästi esillä. Se on yksi luotettavan median tunnusmerkki.

Netti on loistava paikka hankkia tietoa. Verkossa voi silti tulla vastaan myös valheita, jotka saattavat hämätä ketä tahansa – myös aikuisia.

Tahallaan vääristeltyjä juttuja kutsutaan valeuutisiksi.

Niitä kirjoittavat ja levittävät usein ihmiset, jotka hyötyvät totuuden muuttelusta. He voivat saada siitä esimerkiksi rahaa tai tavoitella valtaa. Joskus väärän tiedon levittäjä voi oikeasti uskoa, että valheellinen tarina on totta.

Valeuutiset voivat olla joskus hassuja ja älyttömiä, mutta usein ne koskevat vakavia asioita. Viime keväänä nähtiin esimerkki erittäin haitallisesta valeuutisesta tai väärän tiedon levittämisestä, kun netissä väitettiin, että Ukrainan sota olisi keksitty juttu. Tämä ei tietenkään pitänyt paikkaansa.

Valeuutisen erottaminen oikeasta uutisesta ei ole aina helppoa. Valeuutiset pyrkivät näyttämään mahdollisimman paljon oikeilta uutisilta.

Ihmisillä on myös taipumus pitää totena juttuja, jotka sopivat hyvin omiin uskomuksiin ja kokemuksiin. Tätä ilmiötä kutsutaan vahvistusharhaksi.

Kriittistä ajattelua ja keinoja väärän tiedon tunnistamiseen voi onneksi opetella.

Juniorissa lähteet kerrotaan joko joko jutun sisällä, tekstin lopussa tai täällä sivussa. Silloin lukijalla on mahdollisuus arvioida, onko juttu totta.

LÄHTEET: MEDIAKASVATUSSEURA, EUROOPAN PARLAMENTIN TUTKIMUSPALVELU, YLE (VALHEENPALJASTAJA-PODCAST), BBC.

Näin tunnistat valeuutisen

1 TARKISTA LÄHDE. Kuulostaako uutinen erikoiselta tai hurjalta? Katso ensin, mistä se on peräisin. Jos asiasta kertoo jokin muu taho kuin tunnettu uutissivusto, kannattaa olla epäluuloinen. Jos et tunnista lähdesivustoa, voit myös yrittää etsiä samaa uutista muualta. Luotettavia suomalaisia lähteitä ovat esimerkiksi Yle, Helsingin Sanomat, MTV uutiset ja tietysti Apu Juniori.

2 OTSIKKO EI KERRO KAIKKEA. Uutisotsikot tai videoiden nimet tehdään usein sellaisiksi, että niitä tekee mieli klikata. Niihin kirjoitetaan jotain tiivistä ja räväkkää, jotta mielenkiinto heräisi. Otsikossa saattaa lukea vaikka näin: "Koira oppi puhumaan! Katso video." Jos videon katsoo, selviää, että koira ei tietenkään oikeasti puhu, vaan vinkuu ihmismäiseen tyyliin. "Koira vinkuu ja kuulostaa välillä ihan ihmiseltä" olisi kuitenkin ollut vähemmän kiinnostava otsikko, eikä se olisi saanut niin paljon klikkauksia.

3 TUTKI SISÄLTÖÄ. Tarjoaako juttu tutkittua tietoa vai kuulostaako se jonkun mielipiteeltä? Luotettava lähde kertoo tapahtuneesta puolueettomasti ja liioittelematta. Valeuutinen voi sisältää myös vitsailua tai ilkeää nimittelyä, mikä ei kuulu oikeisiin uutisiin.

4 Yksityiskohdilla on väliä. Oikean uutisen kirjoittaa toimittaja, jonka nimi on selkeästi esillä. Jos uutisen tai verkkosivun yhteydessä ei lue tekijän nimeä tai nimi on keksitty, se voi olla valeuutisen merkki. Kiinnitä huomiota myös kielioppiin. Oikea toimittaja ei kirjoita juttuun esimerkiksi montaa huutomerkkiä peräkkäin.

← ↻ 🏠 [https:// www.apu-juniori.2.net-fi](https://www.apu-juniori.2.net-fi)

 UUTISIDU VIIMEISIMMÄT

Samanlaista sisältöä 20 parasta uutista

Pandat kuolivat sukupuuttoon!!!

20.6.2005

Luonnossa ei elä enää yhtään pandaa. Viimeiset pandat kuolivat sukupuuttoon kolme vuotta sitten. Pandoja eli villinä Taiwanin sademetsissä. Pandojen kuoleminen sukupuuttoon on sinänsä ihan hyvä asia, sillä ne olivat karhuiksi aika oudon näköisiä.

Tiesitkö?

Myös toimittajille sattuu virheitä. Luotettavat uutissivustot ja lehdet korjaavat virheensä aina niin pian kuin mahdollista. Silloin jutun yhteydessä voi olla toimituksen kirjoittama oikaisu ja anteeksipyyntö.

APU JUNIORIN UUTISET
PYRITÄÄN AINA
TARKISTAMAAN MONESTA
LUOTETTAVASTA LÄHTEESTÄ.

5 HUOMIOI PÄIVÄMÄÄRÄ. Joskus netissä jaetaan uudestaan juttuja, jotka on julkaistu jo aikoja sitten. Lukija saattaa ajatuksissaan luulla, että vuosia vanha juttu on sattunut äskettäin. Tiedeuutiset saattavat myös mennä vanhaksi, kun uusi tutkimus osoittaa aiemmin luullun vääräksi.

6 PIDÄ PÄÄ KYLMÄNÄ. Valeuutinen leviää nopeasti siksi, että se vetoaa vahvasti tunteisiin. Fiksuakin tyyppi saattaa unohtaa tarkistaa faktat, jos uutinen pelästyttää tai suututtaa. Ei siis kannata hermostua, vaikka näkisit monien jakavan juttua somessa. Odota, että saat asialle vahvistuksen luotettavalta taholta.

7 OLE TARKKANA SIITÄ, MITÄ JAAT ETEENPÄIN. Jokainen voi vaikuttaa siihen, että valeuutiset pysyvät aisoissa. Ole valppaana ja jaa eteenpäin vain sellaisia uutisia, jotka tulevat tunnetuista tiedonlähteistä.